ՍԱՐԴԱՐԱԲԱԴ
SARDARABAD

BUENOS AIRES
AÑO XV
Nº 548
Miércoles
1º de
Noviembre
de
1989

FIEL EXPRESION DEL PENSAR DEMOCRATA LIBERAL DE LAS COLECTIVIDADES ARMENIAS DE SUDAMERICA
PRIMER PERIODICO ARMENIO DE SUDAMERICA IMPRESO EN SISTEMA OFFSET

Aram Donikian honró a la Patria

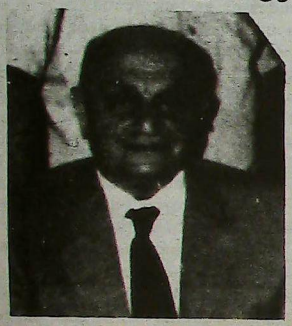

Hay distintas maneras de honrar a la Patria: con las armas, con las ideas, con el trabajo. Estas dos últimas fueron las armas que siempre ejercitó Don Aram Donikian, en su esfuerzo por enaltecer, a través de su conducta en tierra ajena, a la querida Patria lejana.

Lo habían sacado de ella cuando sólo tenía 3 años. El peligro otomano obligó a sus padres a emigrar y a llevarlo consigo. Fue así que la nativa y querida Iosgad se transformó en un recuerdo. Salónica es la tierra donde crece y en cuyo Colegio Americano estudia hasta graduarse.

Luego, decidido a hacerse un lugar en la vida, llega a la Argentina. Solamente lo acompañan su fe y su esperanza, asistidas por su espíritu indomable. Y con esas tres fuerzas imbatibles logra labrar un futuro para su familia, integrada por su esposa Angela y sus hijos Ruben y Edgardo, a quienes junto con su esposa educa en la fe cristiana y con profundo amor a lo armenio.

Siempre estuvo junto a la colectividad, cuyo cuerpo integró tanto desde el llano como en la conducción eficiente a través de importantes cargos directivos. Porque supo ser fundador de Liga de Jóvenes de la UGAB, pasando luego a desempeñar la vicepresidencia del Consejo Directivo de mayores.

La Organización Demócrata Liberal Armenia, filial Buenos Aires, lo contó en sus filas, siendo miembro fundador de la misma, así como de la Asociación Cultural Tekeyan. En el año 1969 asistió, como jefe de delegación, al Congreso Mundial del Partido Ramgavar realizado en Beirut.

Igualmente participó en el lanzamiento de nuestro semanario SARDARABAD, órgano informativo de ODLA, y cooperaba entusiastamente en las actividades de la Asamblea Interinstitucional Armenia (AIA), a cuyas reuniones acudía en representación de ODLA.

En lo artístico, estuvo estrechamente vinculado al coro Gomidás, cuando lo dirigía Don Levon Vartabedian. Benefició a cuantos pudo, y nunca retaceó su aliento, su trabajo, sus buenas ideas y su permanente entusiasmo, a la vez que supo inducir a muchos miembros de la colectividad a vincularse más estrechamente a la Iglesia Apostólica Armenia, o a Parecordzagán o al Partido Ramgavar.

La Patria renacida y la armenidad eran las niñas de sus ojos, siendo frecuentes sus viajes a Armenia, de los que volvía enfervorizado y transmitiendo a cuantos lo rodeaban su profundo amor por la Madre Tierra.

Aram Donikian se fue cuando todavía mucho era lo que podía darnos. Acatamos la voluntad de Dios, a quien rogamos lo reciba en su seno, premiando sus grandes méritos.

Lleguen a su esposa, sus hijos y parientes, nuestras sinceras condolencias.

SARDARABAD

Palabras del correligionario Mihran Sarafian, con motivo de las exequias de Aram Donikian

Qué quedó de la vida, qué me quedó, sino aquello que dí a los demás.
Vahan Tekeyan

Aram Donikian, fiel seguidor del gran político y magistral poeta Vahan Tekeyan, vivió su vida dándose a los demás. Pero antes que todo se dio a sí mismo. Llegó a la Argentina solo, con la fe y la esperanza que caracterizó a

(Cont. en Pág. 4)

El Movimiento Nacional Armenio se reúne en noviembre, en Erevan

El Movimiento Nacional Armenio realizará su primera Asamblea el sábado 4 y domingo 5 de noviembre, en Erevan.

El movimiento fue oficialmente reconocido este año por el Parlamento Armenio como organización legal, siendo este el primer reconocimiento de una organización no-comunista, lograda en Armenia desde hace 70 años.

El Movimiento representa a algunos de los 17 diferentes grupos y organizaciones cuya meta principal es la institución de reformas sociales, políticas y económicas, así como luchar contra el soborno y la corrupción y, también, por la preservación del medio ambiente y de la ecología de Armenia.

Algunas de sus más prominentes figuras fueron elegidas recientemente para integrar el Parlamento de Armenia.

El Movimiento Nacional cuenta con gran apoyo popular en la Madre Patria.

Para unos la muerte, para otros las armas

El 5 de diciembre de 1988, dos días antes del terremoto y durante la creciente tensión entre Armenia y Azerbaidján, el gobierno de Armenia emitió un decreto (N° 711), confiscando temporariamente todas las armas deportivas de 13.000 cazadores en la República.

Según una apelación hecha pública a través de los diarios armenios, la Unión de Cazadores de Armenia pidió la devolución de sus armas de caza, tal como le fuera prometido, manifestando en su solicitada que esa confiscación era anticonstitucional e injustificada.

Resulta inadmisible que el gobierno armenio confiscara armas de caza, mientras que los azeríes se arman por sí mismos con el armamento más letal proveniente del arsenal soviético.

Sobre insultos y suministros sin trabas

Una delegación oficial de armenios viajó recientemente a la vecina Najicheván con el objeto de pedir a las autoridades quiera facilitar la circulación de los trenes parados, debido a la imperiosa necesidad de medicinas y de otros suministros destinados a los sobrevivientes del terremoto.

El primer ministro de Najicheván replicó que él no podía persuadir a los trabajadores del ferrocarril para que rompieran su medida de fuerza, y que sólo su líder, un tal Ilichevski, podía dar esa orden.

Cuando fue enfrentado con los armenios, Ilichevski dijo: **Antes de dar paso a los trenes, Armenia debe realizar la apología de la República de Najicheván, por los insultos lanzados durante 1924 cuando formuló sus primeros reclamos territoriales sobre esa tierra.** Mientras tanto, en Bakú, Leila Younousova, líder del Movimiento Popular de Azerbaidján, dijo a un corresponsal de Moscú News: **"Ante todo, Armenia debe renunciar al reclamo territorial del Montañoso Gharabagh. Nosotros no tenemos que imponer el bloqueo. Simplemente, lo hacemos. Paralizamos los envíos a Armenia usando de la libertad sobre nuestro combustible y productos alimenticios."**.

Cabe mencionar que de las 10.000 toneladas de elementos varios que debería recibir Armenia cada día, sólo el 3 o 4 % corresponde a productos elaborados o producidos en Azerbaidján, que son aquellos en los que podrían ejercer esa libertad que menciona Leila Younousova.

Gharabagh: el difícil camino de lo deseable y lo posible

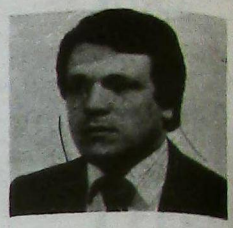

Dr. Patricio Miguel Asensio Vive

El autor de esta nota, Dr. Patricio Miguel Asensio Vives, es un prestigioso abogado del medio capitalino y, también, un dedicado docente universitario que ejerce su docencia desde hace más de una década y media en distintas altas casas de estudio. Profesor de Derecho Político, Economía Política, Historia de la Cultura e Historia de las Instituciones en la Facultad de Derecho y Ciencias Sociales de la Universidad Nacional de Buenos Aires, ejerce asimismo la titularidad de las cátedras de Derecho Político y Economía Política en la Facultad de Derecho de la Universidad del Museo Social Argentino. El vasto y rico bagaje de conocimientos históricos, jurídicos, políticos y económicos, han permitido al Dr. Asensio Vives lograr una formación apreciable y, a través de la misma, adentrarse en una de las tantas problemáticas universales poco difundidas y aún irresueltas, como es el caso de la Cuestión Nacional Armenia. Sus conocimientos en el tema y su particular comprensión, le han valido tener varias intervenciones públicas en nuestra comunidad, siendo una de ellas una conferencia alusiva organizada por el Consejo Profesional Argentino Armenio.

Hace años, casi nadie conocía entre nosotros que existía una Cuestión Armenia. Pocos sabíamos, nebulosamente por los afiches morales que el mes de abril de todos los años poblaban el centro de Buenos Aires, que había existido otro etnocidio en el siglo XX. Menos aún, fuera de la comunidad armenia, conocían la extensión del drama y la magnitud de sus secuelas.

Esto ha cambiado sustancialmente durante la presenta dácada. Los armenios de la diáspora se decidieron a participar su historia y sus pretensiones a la comunidad internacional y, entonces, buena parte de los argentinos, y en especial su dirigencia política, incorporaron a su cultura cotidiana las circunstancias de una reivindicación no satisfecha pero que de inmediato consideraron indispensable en lo justo y legítimo, y por eso la compartieron.

El reconocimiento del Holocausto Armenio por parte del Sub-Comité y la Comisión de Derechos Humanos de las Naciones Unidas en los años 1985 y 1986 en Ginebra, quienes aprobaron y ratificaron el informe sobre la Convención del Genocidio, preparado por su relator Benjamín Whitaker, en Ginebra, y la condena expresa efectuada por el Parlamento Europeo en Estrasburgo en 1988, resultaron ser contribuyentes de una enorme difusión de este delito de lesa humanidad en el seno de la opinión internacional.

Supimos, entonces, que la comunidad armenia no solamente exigía aquel reconocimiento -tanto tiempo demorado y retaceado- sino que proyectaba justas aspiraciones futuras: reparación moral y material a las víctimas sobrevivientes, condena internacional contra el estado turco, restitución de los territorios usurpados por este y restauración del histórico Estado Armenio.

Pronto percibimos también, quienes no somos de origen armenio pero nos sentimos consustanciados con el legítimo clamor de la armenidad en la búsqueda de la justicia olvidada, que en la diáspora de agitaba -entre aquellas coincidencias objetivas- una polémica irresuelta. Para algunos la República Soviética Socialista de Armenia era el estado y la Patria restaurada y único centro nucleador de la Nación Armenia -aún con su territorio mutilado- como se verá más adelante; mientras que para otros subsistía la tragedia irredenta de una Nación Armenia sin estado propio.

La cuestión del territorio, cabe acotar, es esencial en el Derecho Político y en el Derecho Internacional, para distinguir entre Nación (comunidad que comparte historia, orígenes, cultura y planificación de un futuro conjunto) y Estado (que designa a una comunidad asentada en un territorio, organizada bajo un régimen jurídico propio y excluyente).

Modesto conocedor de la Cuestión Armenia, quienes arriban a concursar y -como en mi caso- en su lucha, hemos tratado de acercar con objetiva simpatía, alguna opinión ecléctica al respecto, con la humilde pretensión de hacer un aporte pragmático, con la sola finalidad de no perder de vista el bosque por el árbol de la discordia coyuntural.

La declaración del Soviet de Diputados de la Región Autónoma de Nogorni Gharabagh, en su sesión del 20 de febrero de 1988, en vez de constituirse en un reflejo de estricta justicia histórica, en el marco de la amistad de los pueblos soviéticos, se transformó en un grave problema conflictivo interétnico, para convertirse días después en una cuestión explosiva, al acaecer los trágigos sucesos de la ciudad Sumgait, perpetrados por los azerbaidjanos contra los armenios.

Para los armenios está claro que Nogorni Gharabagh es parte indiscutible del viejo calvario del despojo territorial. Nogorni Gharabagh no es más ni menos que uno de los territorios ancestrales armenios, del que su pueblo ha sido privado, por otras razones políticas pero con idénticos fines, como lo ha sido la Armenia Occidental y la Cilicia.

Para todos, este problema tiene de inmediato dos lecturas y un sinfin de posibilidades. En efecto; la Historia y el Derecho Internacional se hallan lamentablemente plagados de ejemplos como el caso que nos ocupa y preocupa: territorios habitados por pueblos que son sujeto y objeto de arbitrariedades, y con enormes sufrimientos soci ales producidos por el poder de estados extraños, cuando no hostiles. Lo fue la misma Armenia, incorporada forzadamente por el Estado Otomano a su jurisdicción imperial, aún lo es la región húngara que fue anexionada por la fuerza por Rumania y pone a sus habitantes al borde de la migración deliberada, ante injustas decisiones del gobierno socialista de Bucarest.

Una segunda conclusión surge como tangible evidencia: el caso de Nogorni Gharabagh comparte la naturaleza de aquellas disparatadas reparticiones territoriales que desde mediados del siglo pasado hicieron las potencias imperiales de entonces -que dominaban el espectro mundial-, que reuniendo bajo la férula de un mismo Estado a pueblos y nacionalidades diferentes, y a veces hasta inconciliables y adversos, en más de una ocasión han provocado catástrofes sociales, como lo ha sido y lo sigue siendo el caso del pueblo Ibo de Biafra dentro de Nigeria.

También esto tiene mucho que ver, qué duda cabe, con el tampoco definitivamente solucionado problema de las minorías en el mundo.

Nogorni Gharabagh fue incorporada inconsultamente y a despecho de su población y su historia -mayoritariamente armenia- a la República Soviética Socialista de Azerbaidján en 1923, por resolución del dictador Stalin. Y la herida permaneció abierta.

Con el advenimiento de otros vientos democráticos a partir de 1985, con la perestroika y la glasnost gorbachoviana, se insuflaron renovadas esperanzas al alma del pueblo soviético y, por ende, del pueblo armenio. El acontecer político actual del estado soviético permitió la manifestación de su existencia como parte de la Armenia soviética y, en consecuencia, de una justa y natural exigencia por parte de los pueblos de Armenia y de Gharabagh.

Y por la revolución de los medios masivos de comunicación, su conocimiento en todas las latitudes del mundo.

Sin embargo, esta expresión parcial de otra de las facetas del añejo drama armenio -en este caso puntual cual es la restitución de Gharabagh- no puede escindirse del tema central: la misma existencia del Estado Armenio y sus circunstancias.

Adelantamos ya una opinión que entendemos es representativa de lo que la mayoría de los amigos consustanciados con la armenidad tenemos al respecto: la República Socialista Soviética de Armenia representa al Estado Armenio, que a su vez se halla integrado en confederación en la Unión de Repúblicas Socialistas Soviéticas. La Nación Armenia, en cambio, existe al y también en otros puntos del planeta Es un concepto sustancial amplio.

Esto es así, aún cuando debe reconocerse que su existencia como tal halla -todavía en la actualidad restrictivamente *limitada por sujeción a un régimen superior en la imposibilidad material de est* blecer -por lo menos por ahora- si **statu quo** de la R.S.S. de Armenia, el resultado de la libre determinaci de sus habitantes. De esta forma, el recho de autodeterminación -hoy ar gado en el Derecho Internacional y lítico- cuya aplicación se reclama p Nogorni Gharabagh, tiene un sign cado amplio para el pueblo armeni

Descifrando entonces el título d presente colaboración, es claro qu deseable es la restauración defini y plena del Estado Armenio en el s histórico que fue el ámbito naci ancestral, con la reincorporación d dos los territorios de que fuera de jado por la fuerza y por el genocidi el caso del imperio otomano, o po arbitrariedad y el despotismo en el so staliniano.

Entre lo deseable y lo posible s pre existen trechos importantes, pe único dato insoslayable para ava hacia ese objetivo, es la realidad tórica actual. Sobre ella, veremos, den edificarse las ambiciones con m tiempo, pero con menos sufrimien

Contin

Falleció Antranik Mardirosian

En Moscú, falleció en forma repentina, el 17 de octubre pasado, el ex vicepresidente del Comité de Relaciones Culturales de Armenia con la Diáspora, Sr. Antranik Mardirosian.

Nacido en Bakú en 1924, culminó sus estudios en 1951 en la Facultad de Relaciones Internacionales de la Universidad de Erevan. Luego se especializó en la Escuela Superior de Política, en Moscú.

Entre 1961 y 1964 trabajó en las relaciones de amistad y cultura de la sección armenia, con países del extranjero, y desde 1964 hasta agosto de 1989 fue el vicepresidente del Comité de Relaciones Culturales de Armenia con la Diáspora.

En 1971 Antranik Mardirosian, a quien conocimos como André Mardirosian, estuvo en la Argentina encabezando la delegación de músicos y compositores armenios que, invitados por la Fundación Murekian, dieron una serie de exitosos conciertos en nuestro país.

La oportunidad le sirvió para establecer provechosos contactos con todos los sectores de nuestra comunidad, generando un entusiasta movimiento de confraternización.

Recibimos...

Carta agradecimiento del R. P. rutiun Vartabed Mushian, con m de nuestros deseos de mejoría por reciente enfermedad.

Donaciones a SARDARABAD

Lic. Adolfo Koutoudjian, en r ria de la Sra. Emma Kout djian A 5

Gharabagh: el difícil camino de lo deseable y lo posible

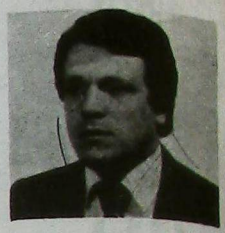

Dr. Patricio Miguel Asensio Vives

El autor de esta nota, Dr. Patricio Miguel Asensio Vives, es un prestigioso abogado del medio capitalino y, también, un dedicado docente universitario que ejerce su docencia desde hace más de una década y media en distintas altas casas de estudio. Profesor de Derecho Político, Economía Política, Historia de la Cultura e Historia de las Instituciones en la Facultad de Derecho y Ciencias Sociales de la Universidad Nacional de Buenos Aires, ejerce asimismo la titularidad de las cátedras de Derecho Político y Economía Política en la Facultad de Derecho de la Universidad del Museo Social Argentino. El vasto y rico bagaje de conocimientos históricos, jurídicos, políticos y económicos, han permitido al Dr. Asensio Vives lograr una formación apreciable y, a través de la misma, adentrarse en una de las tantas problemáticas universales poco difundidas y aún irresueltas, como es el caso de la Cuestión Nacional Armenia. Sus conocimientos en el tema y su particular comprensión, le han valido tener varias intervenciones públicas en nuestra comunidad, siendo una de ellas una conferencia alusiva organizada por el Consejo Profesional Argentino Armenio.

Hace años, casi nadie conocía entre nosotros que existía una Cuestión Armenia. Pocos sabíamos, nebulosamente por los afiches morales que el mes de abril de todos los años poblaban el centro de Buenos Aires, que había existido otro etnocidio en el siglo XX. Menos aún, fuera de la comunidad armenia, conocían la extensión del drama y la magnitud de sus secuelas.

Esto ha cambiado sustancialmente durante la presenta dácada. Los armenios de la diáspora se decidieron a participar su historia y sus pretensiones a la comunidad internacional y, entonces, buena parte de los argentinos, y en especial su dirigencia política, incorporaron a su cultura cotidiana las circunstancias de una reivindicación no satisfecha pero que de inmediato consideraron indispensable en lo justo y legítimo, y por eso la compartieron.

El reconocimiento del Holocausto Armenio por parte del Sub-Comité y la Comisión de Derechos Humanos de las Naciones Unidas en los años 1985 y 1986 en Ginebra, quienes aprobaron y ratificaron el informe sobre la Convención del Genocidio, preparado por su relator Benjamín Whitaker, en Ginebra, y la condena expresa efectuada por el Parlamento Europeo en Estrasburgo en 1988, resultaron ser contribuyentes de una enorme difusión de este delito de lesa humanidad en el seno de la opinión internacional.

Supimos, entonces, que la comunidad armenia no solamente exigía aquel reconocimiento -tanto tiempo demorado y retaceado- sino que proyectaba justas aspiraciones futuras: reparación moral y material a las víctimas sobrevivientes, condena internacional contra el estado turco, restitución de los territorios usurpados por este y restauración del histórico Estado Armenio.

Pronto percibimos también, quienes no somos de origen armenio pero nos sentimos consustanciados con el legítimo clamor de la armenidad en la búsqueda de la justicia olvidada, que en la diáspora de agitaba -entre aquellas coincidencias objetivas- una polémica irresuelta. Para algunos la República Soviética Socialista de Armenia era el estado y la Patria restaurada y único centro nucleador de la Nación Armenia -aún con su territorio mutilado- como se verá más adelante; mientras que para otros subsistía la tragedia irredenta de una Nación Armenia sin estado propio.

La cuestión del territorio, cabe acotar, es esencial en el Derecho Político y en el Derecho Internacional, para distinguir entre Nación (comunidad que comparte historia, orígenes, cultura y planificación de un futuro conjunto) y Estado (que designa a una comunidad asentada en un territorio, organizada bajo un régimen jurídico propio y excluyente).

Modesto conocedor de la Cuestión Armenia, quienes arriban a concursar y -como en mi caso- en su lucha, hemos tratado de acercar con objetiva simpatía, alguna opinión ecléctica al respecto, con la humilde pretensión de hacer un aporte pragmático, con la sola finalidad de no perder de vista el bosque por el árbol de la discordia coyuntural.

La declaración del Soviet de Diputados de la Región Autónoma de Nogorni Gharabagh, en su sesión del 20 de febrero de 1988, en vez de constituirse en un reflejo de estricta justicia histórica, en el marco de la amistad de los pueblos soviéticos, se transformó en un grave problema conflictivo interétnico, para convertirse días después en una cuestión explosiva, al acaecer los trágigos sucesos de la ciudad Sumgait, perpetrados por los azerbaidjanos contra los armenios.

Para los armenios está claro que Nogorni Gharabagh es parte indiscutible del viejo calvario del despojo territorial. Nogorni Gharabagh no es más ni menos que uno de los territorios ancestrales armenios, del que su pueblo ha sido privado, por otras razones políticas pero con idénticos fines, como lo ha sido la Armenia Occidental y la Cilicia.

Para todos, este problema tiene de inmediato dos lecturas y un sinfín de posibilidades. En efecto; la Historia y el Derecho Internacional se hallan lamentablemente plagados de ejemplos como el caso que nos ocupa y preocupa: territorios habitados por pueblos que son sujeto y objeto de arbitrariedades, y con enormes sufrimientos soci ales producidos por el poder de estados extraños, cuando no hostiles. Lo fue la misma Armenia, incorporada forzadamente por el Estado Otomano a su jurisdicción imperial, aún lo es la región húngara que fue anexionada por la fuerza por Rumania y pone a sus habitantes al borde de la migración deliberada, ante injustas decisiones del gobierno socialista de Bucarest.

Una segunda conclusión surge como tangible evidencia: el caso de Nogorni Gharabagh comparte la naturaleza de aquellas disparatadas reparticiones territoriales que desde mediados del siglo pasado hicieron las potencias imperiales de entonces -que dominaban el espectro mundial-, que reuniendo bajo la férula de un mismo Estado a pueblos y nacionalidades diferentes, y a veces hasta inconciliables y adversos, en más de una ocasión han provocado catástrofes sociales, como lo ha sido y lo sigue siendo el caso del pueblo Ibo de Biafra dentro de Nigeria.

También esto tiene mucho que ver, qué duda cabe, con el tampoco definitivamente solucionado problema de las minorías en el mundo.

Nogorni Gharabagh fue incorporada inconsultamente y a despecho de su población y su historia -mayoritariamente armenia- a la República Soviética Socialista de Azerbaidján en 1923, por resolución del dictador Stalin. Y la herida permaneció abierta.

Con el advenimiento de otros vientos democráticos a partir de 1985, con la perestroika y la glasnost gorbachoviana, se insuflaron renovadas esperanzas al alma del pueblo soviético y, por ende, del pueblo armenio. El acontecer político actual del estado soviético permitió la manifestación de su existencia como parte de la Armenia soviética y, en consecuencia, de una justa y natural exigencia por parte de los pueblos de Armenia y de Gharabagh.

Y por la revolución de los medios masivos de comunicación, su conocimiento en todas las latitudes del mundo.

Sin embargo, esta expresión parcial de otra de las facetas del añejo drama armenio -en este caso puntual cual es la restitución de Gharabagh- no puede escindirse del tema central: la misma existencia del Estado Armenio y sus circunstancias.

Adelantamos ya una opinión que entendemos es representativa de lo que la mayoría de los amigos consustanciados con la armenidad tenemos al respecto: la República Socialista Soviética de Armenia representa al Estado Armenio, que a su vez se halla integrado en confederación en la Unión de Repúblicas Socialistas Soviéticas. La Nación Armenia, en cambio, existe allí y también en otros puntos del planeta. Es un concepto sustancial amplio.

Esto es así, aún cuando debe reconocerse que su existencia como tal se halla -todavía en la actualidad- *restrictivamente limitada* por su *sujeción a un régimen superior* y, en la imposibilidad material de establecer -por lo menos por ahora- si el **statu quo** de la R.S.S. de Armenia, es el resultado de la libre determinación de sus habitantes. De esta forma, el derecho de autodeterminación -hoy arraigado en el Derecho Internacional y Político- cuya aplicación se reclama para Nogorni Gharabagh, tiene un significado amplio para el pueblo armenio.

Descifrando entonces el título de la presente colaboración, es claro que lo deseable es la restauración definitiva y plena del Estado Armenio en el solar histórico que fue el ámbito nacional ancestral, con la reincorporación de todos los territorios de que fuera despojado por la fuerza y por el genocidio en el caso del imperio otomano, o por la arbitrariedad y el despotismo en el caso staliniano.

Entre lo deseable y lo posible siempre existen trechos importantes, pero el único dato insoslayable para avanzar hacia ese objetivo, es la realidad histórica actual. Sobre ella, veremos, pueden edificarse las ambiciones con más tiempo, pero con menos sufrimientos.

Continuará

Falleció Antranik Mardirosian

En Moscú, falleció en forma repentina, el 17 de octubre pasado, el ex vicepresidente del Comité de Relaciones Culturales de Armenia con la Diáspora, Sr. Antranik Mardirosian.

Nacido en Bakú en 1924, culminó sus estudios en 1951 en la Facultad de Relaciones Internacionales de la Universidad de Erevan. Luego se especializó en la Escuela Superior de Política, en Moscú.

Entre 1961 y 1964 trabajó en las relaciones de amistad y cultura de la sección armenia, con países del extranjero, y desde 1964 hasta agosto de 1989 fue el vicepresidente del Comité de Relaciones Culturales de Armenia con la Diáspora.

En 1971 Antranik Mardirosian, a quien conocimos como André Mardirosian, estuvo en la Argentina encabezando la delegación de músicos y compositores armenios que, invitados por la Fundación Murekian, dieron una serie de exitosos conciertos en nuestro país.

La oportunidad le sirvió para establecer provechosos contactos con todos los sectores de nuestra comunidad, generando un entusiasta movimiento de confraternización.

Recibimos...

Carta agradecimiento del R. P. Harutiun Vartabed Mushian, con motivo de nuestros deseos de mejoría por su reciente enfermedad.

Donaciones a SARDARABAD

Lic. Adolfo Koutoudjian, en memoria de la Sra. Emma Koutoudjian A 5.000.-

Recuerdos de "Dagharan"

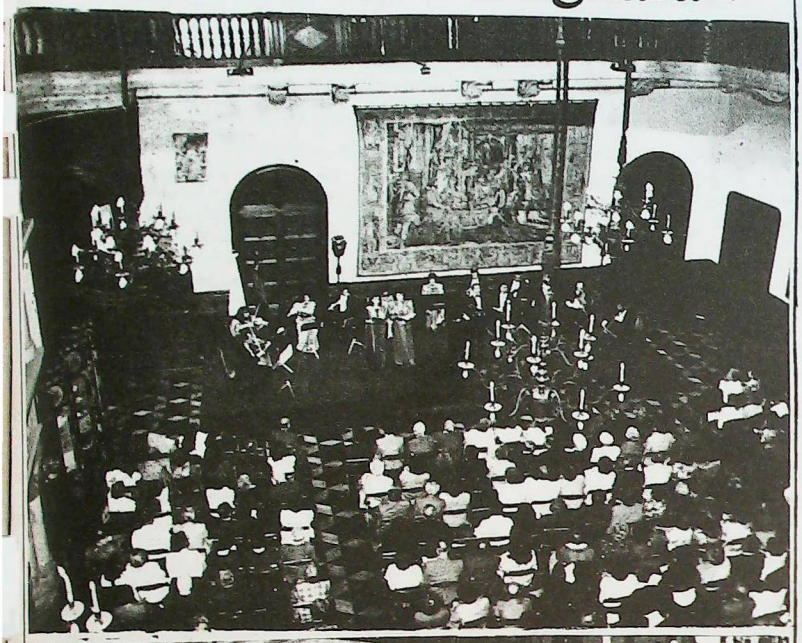

Estas fotografías, debidas al profesionalismo de Martín Keskiskian, muestran dos aspectos de la exitosa actuación del Conjunto "Dagharan", a la que ya nos refiriéramos en nuestro número anterior.

La primera presenta al Conjunto en pleno, en el marco suntuoso del Museo Nacional de Arte Decorativo.

En la otra vemos al numeroso público asistente aplaudiendo gratamente complacido.

U. G. A. B.

ARMENIA 1322 - BS. AS.

773-2820 y 771-6500

Comisión de Damas

- Fecha Reservada -

Cena Anual

24 de Noviembre de 1989

Consultas y Reservas:

Armenia 1322 - Tel.: 773-2820

Cenas de los viernes

Promoción 1990

Los padres y madres de alumnos de esta promoción del Instituto Marie Manoogian, han tomado a su cargo las tradicionales *"Cenas de los viernes"*, con la coordinación general del conocido gourmet Nubar Barssamian.

Se invita a todos cuantos quieran disfrutar de los más deliciosos platos armenios.

Asesoria técnica en riesgos industriales y contratación de seguros generales

SEGUROS GENERALES L LAMAS

ATENCION ESPECIAL A LA COLECTIVIDAD ARMENIA

Bme. Mitre 777 7º B. Capital

TE. 49-1942/1886

Jornadas de Estudios de las Comunidades Armenias Sudamericanas

El 24, 25 y 26 de noviembre se llevarán a cabo las Primeras Jornadas de Estudio de las Comunidades Armenias de América del Sur, organizadas por el Instituto de Investigación Armenológica. Las sesiones tendrán lugar en el Centro Cultural General San Martín (Sala "E"), previéndose, además de las ponencias, la realización de mesas redondas vinculadas al tema central de las Jornadas.

Está prevista la participación de un importante número de investigadores de Argentina, Uruguay y Brasil, con destacada trayectoria en el tema.

Si bien la inscripción para presentar ponencias cerró el 25 de octubre, cabe señalar que la iniciativa ha despertado singular interés tanto en círculos locales como del exterior y, en primer lugar, en el Centro de Estudios de la Diáspora de la Academia de Ciencias de Armenia.

Indudablemente, la escasez de fuentes de estudio sobre esta zona de la Diáspora hace que la organización de las Jornadas adquiera particular relieve como medio para convocar a los estudiosos, establecer relaciones entre ellos y contribuir al inicio de nuevas investigaciones y, así, salvar del olvido una apreciable porción de la historia de la Diáspora.

Recuerdos de "Dagharan"

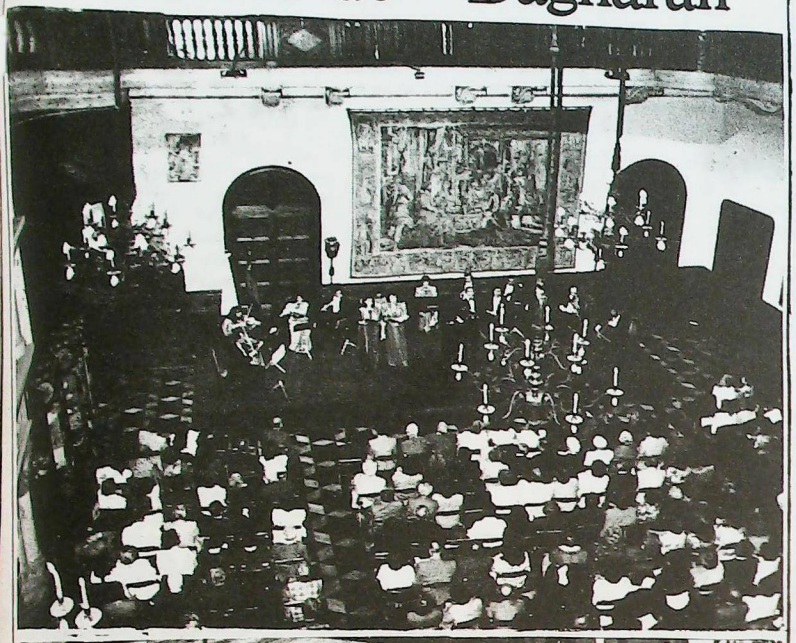

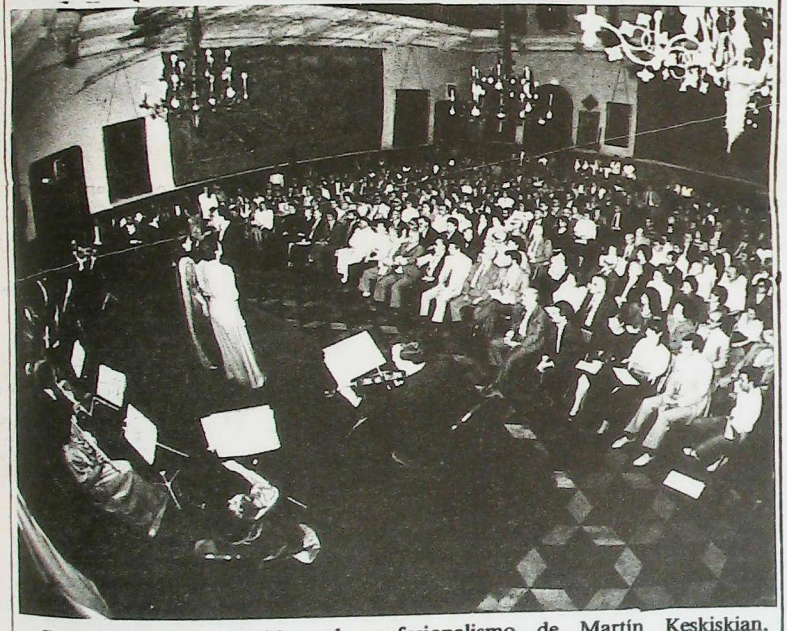

Estas fotografías, debidas al profesionalismo de Martín Keskiskian, muestran dos aspectos de la exitosa actuación del Conjunto "Dagharan", a la que ya nos refiriéramos en nuestro número anterior.

La primera presenta al Conjunto en pleno, en el marco suntuoso del Museo Nacional de Arte Decorativo.

En la otra vemos al numeroso público asistente aplaudiendo gratamente complacido.

U. G. A. B.

ARMENIA 1322 - BS. AS.

773-2820 y 771-6500

Comisión de Damas

- Fecha Reservada -

Cena Anual

24 de Noviembre de 1989

Consultas y Reservas:

Armenia 1322 - Tel.: 773-2820

Cenas de los viernes

Promoción 1990

Los padres y madres de alumnos de esta promoción del Instituto Marie Manoogian, han tomado a su cargo las tradicionales *"Cenas de los viernes"*, con la coordinación general del conocido gourmet Nubar Barssamian.

Se invita a todos cuantos quieran disfrutar de los más deliciosos platos armenios.

Asesoria técnica en riesgos industriales y contratación de seguros generales

SEGUROS GENERALES LAMAS

ATENCION ESPECIAL A LA COLECTIVIDAD ARMENIA

Bme. Mitre 777 7º B. Capital

TE. 49-1942/1886

Jornadas de Estudios de las Comunidades Armenias Sudamericanas

El 24, 25 y 26 de noviembre se llevarán a cabo las Primeras Jornadas de Estudio de las Comunidades Armenias de América del Sur, organizadas por el Instituto de Investigación Armenológica. Las sesiones tendrán lugar en el Centro Cultural General San Martín (Sala "E"), previéndose, además de las ponencias, la realización de mesas redondas vinculadas al tema central de las Jornadas.

Está prevista la participación de un importante número de investigadores de Argentina, Uruguay y Brasil, con destacada trayectoria en el tema.

Si bien la inscripción para presentar ponencias cerró el 25 de octubre, cabe señalar que la iniciativa ha despertado singular interés tanto en círculos locales como del exterior y, en primer lugar, en el Centro de Estudios de la Diáspora de la Academia de Ciencias de Armenia.

Indudablemente, la escasez de fuentes de estudio sobre esta zona de la Diáspora hace que la organización de las Jornadas adquiera particular relieve como medio para convocar a los estudiosos, establecer relaciones entre ellos y contribuir al inicio de nuevas investigaciones y, así, salvar del olvido una apreciable porción de la historia de la Diáspora.

Recuerdos de "Dagharan"

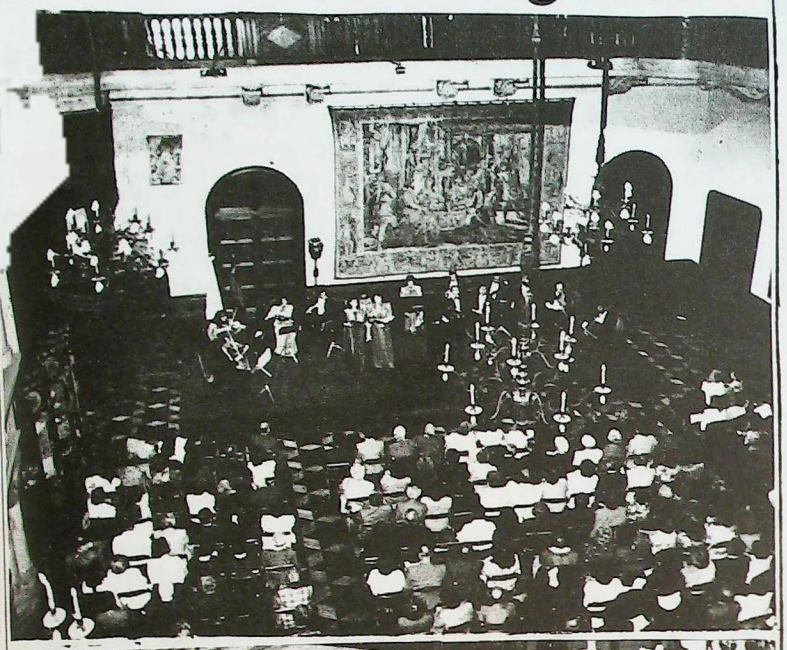

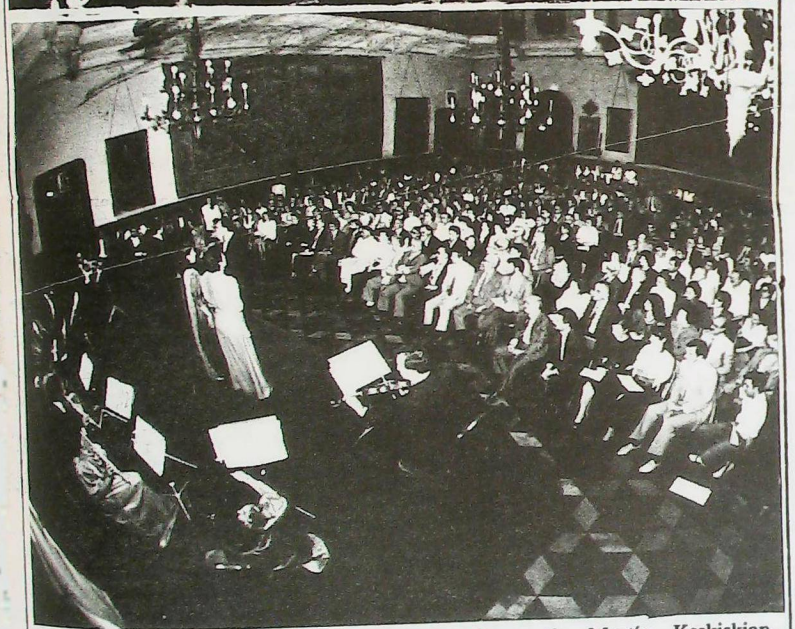

Estas fotografías, debidas al profesionalismo de Martín Keskiskian, muestran dos aspectos de la exitosa actuación del Conjunto "Dagharan", a la que ya nos refiriéramos en nuestro número anterior.

La primera presenta al Conjunto en pleno, en el marco suntuoso del Museo Nacional de Arte Decorativo.

En la otra vemos al numeroso público asistente aplaudiendo gratamente complacido.

U. G. A. B.

ARMENIA 1322 - BS. AS.

773-2820 y 771-6500

Comisión de Damas

- Fecha Reservada -

Cena Anual

24 de Noviembre de 1989

Consultas y Reservas:

Armenia 1322 - Tel.: 773-2820

Cenas de los viernes

Promoción 1990

Los padres y madres de alumnos de esta promoción del Instituto Marie Manoogian, han tomado a su cargo las tradicionales *"Cenas de los viernes"*, con la coordinación general del conocido gourmet Nubar Barssamian.

Se invita a todos cuantos quieran disfrutar de los más deliciosos platos armenios.

Asesoria técnica en riesgos industriales y contratación de seguros generales

ATENCION ESPECIAL A LA COLECTIVIDAD ARMENIA

Bme. Mitre 777 7º B. Capital

TE. 49-1942/1886

Jornadas de Estudios de las Comunidades Armenias Sudamericanas

El 24, 25 y 26 de noviembre se llevarán a cabo las Primeras Jornadas de Estudio de las Comunidades Armenias de América del Sur, organizadas por el Instituto de Investigación Armenológica. Las sesiones tendrán lugar en el Centro Cultural General San Martín (Sala "E"), previéndose, además de las ponencias, la realización de mesas redondas vinculadas al tema central de las Jornadas.

Está prevista la participación de un importante número de investigadores de Argentina, Uruguay y Brasil, con destacada trayectoria en el tema.

Si bien la inscripción para presentar ponencias cerró el 25 de octubre, cabe señalar que la iniciativa ha despertado singular interés tanto en círculos locales como del exterior y, en primer lugar, en el Centro de Estudios de la Diáspora de la Academia de Ciencias de Armenia.

Indudablemente, la escasez de fuentes de estudio sobre esta zona de la Diáspora hace que la organización de las Jornadas adquiera particular relieve como medio para convocar a los estudiosos, establecer relaciones entre ellos y contribuir al inicio de nuevas investigaciones y, así, salvar del olvido una apreciable porción de la historia de la Diáspora.

Palabras del correligionario Mihran Sarafian, con motivo de las exequias de Aram Donikian

(Viene de Pág. 1)

los inmigrantes que llegaban en esa época salvados de la barbarie turca. Que hoy, a setenta y cinco años, aún permanece latente sobre la cabeza del pueblo armenio, con otros colores pero con la misma saña.

Perteneció a la generación que no tuvo infancia. Nacido en los albores de la primera guerra mundial, llega a la Argentina donde, en primer lugar, se forja una posición económica y, luego, constituye una familia. A partir de allí comienza su dedicación a la comunidad.

Desde joven integró las filas de la Organización Demócrata Liberal Armenia, de cuya filial local fue uno de sus fundadores. Colaboró también en la constitución de la Asociación Cultural Tekeyan, siendo durante muchos años presidente de su Consejo Directivo. También fue miembro fundador de la Liga de Jóvenes de la Unión General Armenia de Beneficencia -hace exactamente cincuenta años- y ocupó el cargo de Vice-Presidente, también de Parecordzagán de Buenos Aires, durante la presidencia del Sr. Haig Emirian.

A pesar de estar desde hace más de una década alejado de las funciones directivas, siempre estuvo atento a las necesidades del partido Ramgavar y de la Asociación Cultural Tekeyan, así como de nuestro periódico **Sardarabad**, dando permanentemente sus valiosos consejos y representándolo dignamente en los actos comunitarios.

Fue un benefactor en el sentido más amplio de la palabra. Pues trataba de acercar a cuantos pudiera a la vida comunitaria. Su lucha fue la Causa Armenia, la defensa de la Madre Patria, de la Sede de Etchmiadzín, de su querida Parecordzagán, y sus ideales políticos los canalizó a través del Partido Ramgavar, de cuya pertenencia siempre se enorgulleció.

En su tumba nunca faltarán las flores, aquellas flores que nacen del corazón de aquellos para quienes el trabajo por la armenidad es un símbolo de lucha, un estilo de vida. Su nombre quedará inscripto junto al de los que bregaron para que tengamos una comunidad mejor y más armónica. Su espíritu de acción lo acompañó hasta sus últimos momentos. Aún recordamos con emoción el que sería su último acto público cuando participó en la colocación de la piedra fundamental de nuestro edificio.

Ojalá que cada uno de los que estamos aquí presentes podamos llegar a tu edad, y pasar a la vida eterna con ese espíritu jovial, siempre irradiando optimismo, aún en los momentos en que la vida nos pone a prueba y muchos de nosotros flaqueamos ante las dificultades.

¡Que Dios te tenga en la gloria, veterano correligionario!

Condolencias

La filial Buenos Aires de la Organización Demócrata Liberal Armenia, la Asociación Cultural Tekeyan, de Buenos Aires, y la Voz de Tekeyan, de Montevideo (ROU), hacen llegar sus más sentidas condolencias a la señora esposa, hijos y familiares del Sr. Aram Donikian.

.....

El Consejo Regional Sudamericano de la Organización Demócrata Liberal Armenia, expresa por este medio a la señora esposa, hijos y demás familiares del Sr. Aram Donikian, su acompañamiento en el dolor que los aflige ante su desaparición.

.....

El Club Baikar de Buenos Aires lamenta profundamente la desaparición de su socio fundador, Sr. Aram Donikian, y así lo expresa a su señora esposa, a sus hijos y demás familiares.

Donaciones en memoria del Sr. Aram Donikian

Mihran Sarafian y Sra.	A 30.000.-
Daniel Youssefian y Sra.	A 30.000.-
Dicranuhí Horigian e Hijos	A 10.000.-
Nshan Deondiyan y Sra.	A 6.000.-
Kevork Kechichian y Sra.	A 5.000.-
Vanig Husian y Sra.	A 3.000.-

En pro de la Justicia

(Fragmento)

Por Tavit Kasparian (KARUN)

El problema nacional es hoy una cuestión dominante que adquiere trascendencia internacional y que se agudiza gradualmente. Ese problema, tal como se exteriorizó en su verdadera esencia en las condiciones de la reconstrucción, no halló su solución definitiva incluso en un país multinacional como la URSS. Ahora ya no es un secreto que, con relación a los problemas nacionales no resueltos, tuvieron lugar serias conmociones en Kazajstán, en Estonia, que se levantaron los tártaros de Crimea y que los acontecimientos que se desarrollaron en Transcaucasia, ya se encuentran en el centro de la atención mundial, lo cual da cuenta de la extraordinaria agudización del problema, como así también de su importancia en el terreno de las relaciones nacionales.

A la par de la legítima voz de la verdad vociferó también la impostura, desnaturalizando el planteo justo del problema con numerosas manifestaciones falaces. Pero el pueblo que se levantó en pro de la justicia y de la reconstrucción no perdió su esperanza.

Vivió días plenos de esperanzas y expectativas, de angustia e ira, pero también de zozobra y de sangrienta dramaticidad...

Nuevamente los problemas no resueltos se tornaron en objeto de palabras y discusiones, y nuevamente nos presentamos ante el mundo con nuestros viejos dolores y nuestras nuevas esperanzas.

No revolveré la historia, pero en estos días en los que se desnudan y condenan, entre otras, las injusticias stalinistas, no puedo dejar de decir que muchos problemas que aún permanecen en el orden del día y pendientes son hoy producto de la actividad perversa y delictiva de ese máximo criminal del siglo XX. Fue a consecuencia de las instigaciones de Stalin y de sus intrigas diplomáticas con Turquía por lo que volvió a ser víctima un pueblo, cuyos derechos políticos escupió cuando éste perdió su soberanía y su fuerza.

Esa sin precedente agresión stalinina hacia un pueblo que ya en 1910 sufrió graves peripecias prosiguió durante todo su gobierno. Así, desmembró la totalidad del territorio de la soviet-izada Armenia Oriental. Así, en el infausto 1937, le asestó el golpe más duro al pueblo armenio. Después de la guerra no volvieron la mitad de los hijos del pueblo armenio. Y Kerch se convirtió en un nuevo fraternal cementerio armenio. En 1949 Stalin comenzó una nueva serie de persecusiones contra el pueblo armenio.

En 1945 Stalin organizó la repatriación de los ciudadanos soviéticos que durante los años de la gran guerra patria se vieron forzados a abandonar la URSS. Regresaron cinco millones de personas, pero al cabo de un corto tiempo a muchos de ellos le señalaron el camino de los campos de concentración siberiano. Con el mismo propósito, en 1946 autorizó la repatriación de los armenios que durante 1915/1920 fueron expulsados violentamente de su patria histórica por los turcos. Más de un cuarto de millón de armenios se pusieron en camino a la Patria. Pero, al cabo de uno o dos años, muchos de ellos también fueron desterrados a Siberia por Stalin.

Todo esto testimonia la consecuente política de Stalin de exterminar al pueblo armenio. Todo esto no debe ser olvidado jamás. Por el contrario, deben publicarse los datos probatorios y volver a recordarle a los gobernantes de nuestra república y también de nuestro país, que se llevó a cabo una clamorosa injusticia histórica. De ahí que, inspirado por los ideales de la reconstrucción, el pueblo armenio se ha levantado por tener presente ese pasado. Un pueblo que siempre ha sido partidario del progresismo, desde la adopción del cristianismo hasta su in-

(Cont. en Pág. 12)

Orígenes del Cristianismo en Armenia

Daniel Antoyan, está radicado en Córdoba donde estudia Licenciatura en Historia, teniendo el propósito de hacer el doctorado en Historia Armenia. El siguiente es el resultado de un trabajo de investigación para el cual consultó 54 fuentes, entre enciclopedias, evangelios, libros y otras publicaciones.

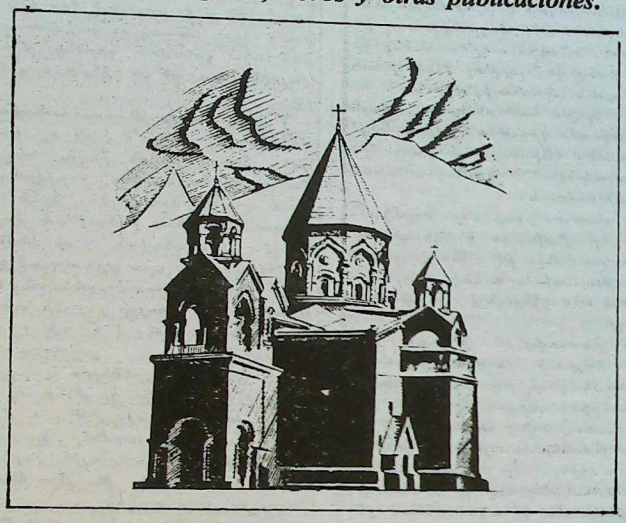

En el año 302 de nuestra era, el cristianismo fue declarado como religión de Estado en Armenia por Tirídates III (según el historiador Pierre Grousset ello ocurrió en el 288), dándose conversiones masivas con la predicación del Evangelio por parte de San Gregorio, que se materializaron con el bautismo de más de 100.000 personas en una primera etapa, y con el resto de la nación más adelante.

La cantidad de cristianos en Armenia era tal, que Maximiliano Daza (305-13) levantó una persecución contra los cristianos armenios.

Estas conversiones masivas y esta persecución serían incomprensibles si la Iglesia Armenia hubiese surgido recién en el siglo IV de nuestra era; pero cuando San Gregorio comenzó a predicar a Cristo, no sólo había cristianos sino también una iglesia establecida en nuestro territorio.

Según nuestra tradición, Armenia habría sido evangelizada por San Bartolomé, cuya tumba estaría en Ajpag (Albanápolis) donde habría sido martirizado en el año 68, y por San Judas Tadeo (que sólo se da en nuestras tradiciones y con variantes). San Judas Tadeo es ubicado en Armenia entre los años 35 y 43, en el reinado del Rey Sanadrug (Abgar según Moisés de Corena). No se sabe si es uno de los 12 apóstoles. Uno del grupo de los 70 (Lucas 10:1), o el pariente de Jesús que escribió una Epístola (Marcos 6:3, Judas 1).

La tradición siríaca de la visita de San Judas Tadeo al rey Abgar, rey de Edesa, a causa de la correspondencia mantenida por este con Jesús, fue el intento de trasladar la conversión de esta ciudad bajo Ab gar IX (179-216), al reinado de Abgar IV Ukhama (13-50).

Moisés de Corena tomó esta tradición en el transcurso de sus viajes (especialmente por Edesa) y convirtió a Abgar en rey de Armenia (confusión comprensible debido a la fragmentación del territorio armenio entre las naciones vecinas en el transcurso de los dos primeros siglos de nuestra era). Si se compara su versión con la tomada por Eusebio de Cesárea, de los archivos de Edesa, se verá que ambas son exactamente iguales, con excepción de pequeñísimos detalles y la locación geográfica.

Pero lamentablemente, según Charles Pfeiffer "los peritos no encuentrna base histórica para dicha leyenda", aunque debía estar bastante difundida como para ser conocida por San Jerónimo, San Efren y por la peregrina Eteria, que afirman que Tadeo estuvo en Edesa. Entonces ¿estas tradiciones son totalmente falsas?. No, de ninguna manera. Como toda tradición tienen un fondo de realidad, pues Moisés de Corena nos da una de las explicaciones del origen de un cristianismo temprano en Armenia, que es la entrada de la fe de Cristo por esta zona, por Edesa.

La explicación de un fundamento apostólico en las iglesias antiguas es muy común pues, según Justo González "hacia fines del siglo II comienza a aparecer un fenómeno que dificulta sobremanera todo intento de descubrir el paradero de los apóstoles. Este fenómeno consiste en que todas las principales iglesias trataban de reclamar para sí un orígen directamente apostólico". Por eso vemos que Roma reclama a San Pedro, España a Santiago, Alejandría a San Marcos, India a Santo Tomás, Acaya a San Andrés, Creta a San Tito, Bitinia a San Lucas, Armenia a San Bartolomé y a San Judas Tadeo (sin excluír las predicaciones evangélicas de San Pedro, Santo Tomás, San Simón El Caananita, San Juan y San Matías).

Aunque estas tradiciones de orígen apostólico sean puestas en duda, no es posible hacer lo mismo con el hecho de una temprana evangelización en Armenia.

San Agustín y San Tertuliano leyeron en el Libro de los Hechos de los Apóstoles 2:9 "Partos, Medos, Elamitas y los que habitamos en Mesopotamia, Armenia, en Capadocia, en el Ponto y en Asia...", versión que sería la más lógica desde el punto de vista geográfica, pues entre Mesopotamia y Capadocia está Armenia y no Judea (como dicen las versiones conocidas). Lamentablemente no he podido hallar en ningún manuscrito semejante variante (entre los 392 manuscritos consultados, que van del siglo II al XVI, en once idiomas distintos incluídos los armenios).

Mas hay otras evidencias mucho más facilmente comprobables como la carta enviada por Dionisio, Obispo de Alejandría, a Meruzanes, Obispo de Armenia, aconsejándole que fuese más tolerante con los cristianos que habían apostatado de su fe en medio de la persecusión. Esta carta, escrita en el año 250, nos muestra:

1. Una iglesia suficientemente grande como para tener un obispo.
2. Una iglesia suficientemente importante como para relacionarse con otros obispados.
3. Una iglesia suficientemente pujante como para ser perseguida.
4. Una iglesia suficientemente dispersa como para tener diversidad de criterios.

El arzobispo Ormanian, y el Vartabed (cargo docente en temas teológicos) Mesrob, dan en sus libros la sucesión de los obispos, comenzando con Judas Tadeo (aunque discrepan en los nombres de los primeros hasta Gregorio El Iluminador).

Los misioneros de la fe cristiana, antes del siglo II ya habían evangelizado en Osroena (Edesa) y en Armenia.

También es posible que hubiese en Armenia grupos heterodoxos de influencia gnóstica (marcionitas, bardesanitas y maniqueos), a causa de la influencia de estas herejías en Edesa a mediados del siglo II.

Las regiones de entrada del cristianismo en Armenia fueron dos: por el Este (Ponto y Capadocia) y por el Sudeste (Osroena) a causa de las persecusiones generales en otras regiones vecinas, que se refugiaron en Armenia.

Tampoco es posible olvidar que mientras San Gregorio estuvo en el Jor Virab, fue alimentado por una viuda cristiana.

Pero la prueba más contundente es la cantidad de mártires armenios reconocidos por otras Iglesias, además de los reconocidos por la Iglesia Apostólica Armenia.

Los cuarenta mártires de Sebasté (circa 295), los testigos de Ararat (Acacio y 10.000 soldados - circa 115), Polieucto (¿?), algunos en tiempos de Decio y de Diocleciano (250-300), 36 vírgenes con Hripsimé (299), 5 Vosquian (circa 100), 17 Suquiasián (circa 150), 1000 con Bartolomé (68), etc..

Sabemos de reyes que persiguieron a los cristianos en sus territorios, como Ardashés (en el 110), Josrov (en el 230), y Tirídates III (en el 287).

Por lo cual podemos afirmar con Peruyo y Angulo "lo cierto es que antes del siglo IV ya había muchos cristianos en Armenia...".

En conclusión se puede afirmar que, aunque no se pueda asegurar un fundamento apostólico de la Iglesia Armenia, ésta se estableció entre fines del siglo primero y mediados del segundo, creciendo y desarrollándose durante el tercero hasta que, al llegar al siglo cuarto, pudo ser declarado el cristianismo como la religión del Estado.

El pueblo armenio habia tomado una decisión firme por Cristo, y a través de la historia vemos que se mantuvo fiel, tanto en Avarair (451), como en las diferentes invasiones de árabes (640), seljúcidas (1048), mongoles (1236), otomanas (1514), como durante el Genocidio de 1915 (que no sólo fue obra de los turcos), y en la actual diáspora en las diferentes ramas de la fe cristiana (Gregorianos católicos, evangélicos y protestantes).

DANIEL ANTOYAN

Vazken Iº envió telegramas a Norteamérica

A raíz del trágico sismo que acaba de asolar la ciudad de San Francisco, en el Estado de California, S. S. Vazkén Iº, en nombre de la Iglesia Apostólica Armenia, envió sendos telegramas al Presidente de los Estados Unidos de Norteamérica, Sr. George Bush, al gobernador del Estado de California, Sr. George Deukmekdjian, y al Primado de la Iglesia Apostólica Armenia del Oeste de los Estados Unidos, S. E. Monseñor Vatché Hovsepian, expresando su dolor por el trágico suceso acaecido.

Ճշմարտութիւնները Ծուռ Հայելիի Մէջ Տեսնելու Հոգեբանութիւնը

Բոլոր անոնք որոնք կարդացին Արմենիա» օրաթերթին, Ուրբաթ, 0 Հոկտեմբեր թիւին մէջ լոյս տեսած յօդուածը, «Մեր Հայրենիք» որագրով՝ նիւթէն պահ մը շահարգռուած, հարց տուին թէ ի՞նչ որ գիտի մասին է ակնարկութիւը։ Սակայն՝ նկատելով արտայայտած տափակ ու ծիծաղելի գաղաարները, եւ անպատկառ... ոճը րութեան՝ համոզուեցան թէ վերջականնապէս կը գտնուին անբուժելի... անյոյս պարագայի մը դէմ անդիման։

Գրութիւնը մասամբ – այո, ո՛չ ամբողջովին եւ թիւր ըմբռնումներու առընթեր – կը վերաբերի «Իտալացի Աղջկան Երգ»ին (Թարգմանութիւն՝ Միքայէլ Նալբանդեանի), կամ՝, ընդհանրապէս ճանչցուած, «Մեր ՚այրենիք Թշուառ Անտէր»ին, եւ ՚չ թէ 1920 Նոյեմբեր 29-ով ի ըսյառ ոչնչացումէ փրկուած ու վերաուած մեր Հայրենիքին, ինչպէս որ խորագիրը կ՚ենթադրէր, եւ ինչպէս ՚ր, աւա՜ղ, բոլոր ընթերցողներն ալ ՚ը սպասէին։

Զ՚արժեր երկար ծանրանալ սոյն րութեան վրայ, որ ի մէջ այլ սըալներու կը յարձակի «վատոգի րամադրութեամբ» «Սարտարապատ»ի Հոկտեմբեր 18 թիւին, «Տաարան Համոյթին Տգեղ Անակնկալը» յօդուածին դէմ։

Հեղինակները վերոնշեալ «Մեր ՚այրենիք» գրութեան կը բարբանջեն րենց գիտցած-չգիտցած նիւթերուն ՚ասին, ու գլխիկոր հըջելով դերերը իրենք զիրենք կը տեսնեն ճշմարիտ, անկեղծ ու տիպար հայրենասէրներու առաջապահ գիծերուն վրայ... «փիւրեղ զգացումներու», «ազնիւ պայքար»ի եւ հերոսութեան փետուներով զարդարուած։

Աստուած իմ ինչ բանաքաղ եւ ինչ բարդ ածանց բառեր կը գործածեն եւ առանց նոր բան մը ըսելու... որպէսզի ցոյց տան որ «Մեր Հայրենիք»ը ... «հայրենի զանգուած»ը եւ «Հայրենի Տաղարան Համոյթ»ն են որբեւ թէ իրենց գլխաւոր մտահոութիւնը։ Թիւրիմացութիւ՞ն, եւ ամ դարձի՞ եկած են մեր բարեամները։

Ո՛չ մին, ո՛չ միւսը, այլ՝ պարզաէս ճշմարտութիւնները ծուռ հայեիի մէջ տեսնելու հոգեբանութիւն, ամ «հոգեկան բարդոյթ»։

Աւելի՛ն, գրութեան նպատակը ո՛չ եր Հայրենիքը, ո՛չ «հայրենի զանուած»ը, եւ ոչ ալ «հայրենի Տաղաան համոյթին յարգելի արուեստաէնները –որոնց բարեմտութիւնը այսան «սորրին» կերպով չարաչահել ուզեն այսօր– ջատագովել ու ալշտպանել է. Այլ միայն «մելանոած թուղթերու անկիւններ»էն ան քարոզչութիւն կատարել ի հեւկս ճշմարտութեան, «մեր Հայրեքին», «հայրենի զանգուածին» եւ այրենի Տաղարան համոյթին յարգի արուեստագէտներ»ուն։

«Մեր Հայրենիք» գրութիւնը ստագրողը տխուր բաներ է միայն ստուածագար խմբակի մը, որ ստած է գաղութս պահել այսօր ի իր տխուր վիճակին մէջ, եւ ան տարօրինակ հայրենասիրութի-, եւ բացխփիկ միութեան ոգին, տարբեր բան չեն, եթէ ո՛չ հատուածական բռնատիրութեան պոռոտախօս մարմաջը։

Ողբերգա-զաւեշտական մասը գրութեան, անոր վերջին ու վերջընթեր համարներն են, անկասկած։ «Բայց բաւական է այսքան խայտառակութիւն։ Մեր Հայրենիքը, ոչ թէ թշուառ, անտէր... կը սպասենք որ Տաղարանը զո՛հ չերթայ մեղկութեան ու թաքուն սպառնալիքներուն»

Այս երկու համարները ոչ միայն կը հակասեն գրութեան ոգիին, այլ՝ մանաւանդ «Արմենիա»յի ցարդ հըրատարակած համապատասխան գրութիւններուն։

Կը շնորհաւորենք մեր բարեկամները որ վերջապէս կ՚ընդունին ու կը խոստովանին թէ «Մեր Հայրենիք»ը «թշուառ» եւ «անտէր» չէ, մանաւանդ երբ ակնբախ է այս իրողութիւնը։

Կը խոստովանին վերջապէս թէ նոյն հայրենի ժողովուրդը – որ տասնամեակներ շարունակ «զգուելի ու սորրին» կերպով որակեցին իբրեւ համայնավարութեան մեղկ ու հլու ծառաներ եւ այլ ստորոգելիներով – ոչինչ ունի իրենցմէ սորվելիք. մանաւանդ երբ կը տեսնեն թէ պայքարի եւ վճռականութեան ինչ ուժով է որ կը դրսեւորէ իր հողին, Հայրենիքին, ինք տէր ըլլալու հզօր գիտակցութիւնը։

Ինչ կը վերաբերի «մեղկութեան ու թաքուն սպառնալիքներու»ն ծիծաղելի կը գտնենք զանոնք արտասանուած ումնի մը բերնէն, որուն տղայական արարքը – «Տաղարանի, Արժանթինի Զարդարուեստի Թանգարանին մէջ կատարուած ելոյթի նախօրեակին ցոյց տուաւ արդէն ինչ բարի պտուղ ըլլալը։

Մեր Քալ Նազարը խիզախութեամբ փրփրեբերան կը սպառնայ պահանջելով «Տաղարան»ի ղեկավարէն որ յաջորդ օրուան համերգին անպայման «Իտալացի աղջկան երգը» խմբերգուի։

Անշուշտ հայրենի երգահան խմբավար Երուանդ Երկանեան, որուն բարեմտութիւնը չափ ու սահման ունի, ձանձրացած կոբիճին պնդումներէն, եւ որպէսզի անգամ մը եւս զոհ չերթայ չարաչահումի իր տեղը կը նստեցնէ զայն, ձգելով զինք առանձին ... իր զառանցանքին հետ։ Ինչ «խեղկատարութիւն», եւ ինչ «խեղկատարութիւն»ներ որոնց պիտի անդրադառնանք պատշաճ ատենին։

Եթէ այս աստիճան անուղղայօրէն կարծրացած են մեր բարեկամներուն հայրենասիրական թիւր ըմբռնումները, եւ բոլոր նուիրական ճշմարտութիւնները ծուռ հայելիի մէջ տեսնելու հոգեբանութիւնը, որ նոյնիսկ չեն կրնար ձերբազատուիլ Հայաստանի մէջ տեղի ունեցածները կամայականօրէն մեկնաբանելու ախտէն՝ ըսել է թէ ոչ միայն գաղութս, այլ ամբողջ սփիւռքը տակաւին քաշելիքներ ունի։

Այո «բաւական է այսքան խայտառակութիւն»։

«ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ»

Աէրոֆլօթի Գրասենեակի Գրաւում, Հերոսութիւ՞ն Թէ՝ Ողբերգութիւն

24 Հոկտեմբերի Գլարին օրաթերթին մէջ կարդացինք քանի մը հայ երիտասարդներու կողմէ Աէրոֆլօթ Սովետական օդային սպասարկութեան գրասենեակին դէմ կատարուած գրաւման լուրը, որ մնացած է խորհրդանշականութեան (սէմպոլիք) սահմանին մէջ, տեւած է մօտ երկու ժամ, ապա, խաղաղ ցոյցով կատարուած այս գրաւման գործողութեան վայրէն հեռացած են երիտասարդները։

Կ՚անգիտանանք թէ ոստիկանական միջամտութիւն եղա՞ծ է թէ ոչ, կամ գոնէ կատարուածին հաշիւ տալու համար երիտասարդները ոստիկանատուն առաջնորդուա՞ծ են։ Քանի որ պատահարը խիստ բռնութեան ցոյց մը չէ, անհաւանական չէ որ անոնք անմիջապէս անպարտ արձակուած ըլլան, ինչ որ տրամաբանական է։ Մնաց որ եղած ցոյցը յայտնի նպատակի մը հետեւանք է եւ սփիւռքահայութիւնը եւս շահագրգռող լուրջ հարց է Հայրենիքին պարզած ներկայ իրավիճակը եւ մենք ուրիշ միջոց չունինք բայց եթէ ոչ մեր ձայնը եւս ըսելի դարձնել մեր ապրած երկիրներու հանրային կարծիքին, ինչպէս նաեւ Խ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդին։

Երիտասարդները կը պատկանին Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Եթէ նոյնիսկ գաղտնի պահուէր, –ինչ որ կարելի չէ– պիտի չտարակուսէինք այս եզրակացութեան հասնիլ քանի որ նմանօրինակ արարքներու հեղինակները մեր քոյր կուսակցութեան թաքթիքին մաս կը կազմեն եւ իրենց համար միջոցին մէջ խտրութիւն չկայ եւ պատրաստ են օգտակար թէ անօգուտ որեւէ գործունէութիւնն ունենալու, ինքնիշխան եւ յանձնապաստան, առանց նկատի ունենալու թէ ինք միակը եւ բացարձակ հեղինակութիւնը չէ սփիւռքի մէջ։ Դեռ տրուած խոստումները, գրուած ստենագրութիւնները թարմ են, որոնց համաձայն սփիւռքի մէջ երեք հայկական կուսակցութիւններ միակամ եւ համաձայն գործելու են արցախեան հարցի լուծման մէջ, որ կ՚ենթադրէ որեւէ գործնական քայլ վերատեսութեան եւ վաւերացման ենթարկել գործադրութեան դրուելէ առաջ։

Աէրոֆլօթի գրասենեակի գրաւման յաջորդ օրը գրոյցներ հրջան ըրին թէ կուսակցութեան գիտակից խաւը դատապարտած է սոյն արարքը, ըսելով թէ հեղինակները անպատասխանատու երիտասարդներ են, որմէ կ՚ենթադրուի թէ կուսակցութիւնը ամբողջական կազմով չի բաժներ այս տխուր եւ անտեղի միջադէպը։

Սա, որքան որ գոհացուցիչ է որպէս լուսաբանութիւն, բայց եւ այնպէս մեզի իրաւունք կուտայ կասկածելու թէ՝ Ա.– Նկատի ունենալով թէ երեք կուսակցութիւններ համախոհ գործելու են որոշում մը առնելէ առաջ, Հ.Յ.Դ.ի Պ. Այրէսի ղեկավար հրջանակները անպաշտօն կերպով նեցուկ կեցած են երիտասարդներուն, –ինչ որ դրամաբանական է– բայց, դիմած են օր մը վերջ, իրենց ձեռքերը լուալու՝ կանխապատրաստուած ռազմավարութեամբ, որպէսզի դիւրիմացութիւններ չպատահին։ Բ.– Եթէ երիտասարդները գործած են, ըստ կամս, առանց վերէն եկած հրահանգի մը, –ինչ որ անտրամաբանական է– ուրեմն, ղեկավար մարմինը որեւէ հեղինակութիւն չի ներկայացներ անոնց վրայ։ Վտանգաւոր կացութիւն մը, եթէ իրօք այդպէս է։

Իրադարձութիւններու այս փափուկ կացութեան մէջ (գործենք քաղաքական հասունութեամբ) եւ փնտռենք դիւանագիտական բոլոր միջոցները, մինչեւ իսկ կամուրջ նետելու ձգտինք Սփիւռք-Հայրենիք քաղաքական յարաբերութիւններ ստեղծելու, –եթէ հնարաւոր է– ինչպէս նաեւ սփիւռքի ներկայացուցիչներ ուղղարկուին Քրէմլին, ոչ իբրեւ օտարերկրեայ քաղաքացիներ, հապա՝ Հայրենիքի ապագայով մտահոգուած հայեր, ուր օտար երկիրներու միջամտութենէն չ՚ակնկալուին այդ յարաբերութիւնները, որովհետեւ ինչ որ կը պատահի Խ. Միութեան սահմաններուն մէջ, ներքին հարցեր են եւ ոչ ոք չի կրնար միջամտել, –մինչեւ իսկ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը– բայց այո՛, հայ իրականութիւնը եւ բովանդակ հայ ժողովուրդը, սփիւռքը ներառեալ։

Կը կարծենք, –եւ այդպէս ըլլալու ենք– հայրենի ժողովուրդը չունի այն «քաղաքական հասունութիւնը», ինչ որ կարող ենք մենք ունենալ, տաքն ու պաղը տեսած եւ զանազան ազգերու եւ երկիրներու որդեգրած քաղաքական ուղղութիւններու մէջ թրծուած ըլլալով։ Մեր միակ տեղն ու բացարձակ ապաւէնը Խ. Միութեան մեծ ընտանիքն է, ուրկէ դուրս իյնալը, այսօր, ուղղակի կործանում է։ Մենք բարեկամներ չունինք։ Եթէ ունինք –միշտ այդպէս կարծած ենք– մեզմէ շատ հեռու են։ Մենք իրա՛ւ բարեկամի մը կարօտ ենք, մեր անմիջական յարեւանն ու դրացին որուն զօթելու ենք մեր քաղաքական եւ տնտեսական ճակատագիրը, երբ ոչ բնական հարստութիւն, ոչ ծով ունինք եւ ոչ ալ բազմութիւն ենք։ Սա մեր փոքրութեան եղած ակնարկ մըն է, որպէս համտանք եւ ծաւալ եւ ոչ՝ բարոյականի եւ իմացականի։ Փոքր են եւ փոքր մնալու դատապարտուած են ա՛յն ժողովուրդները, որոնք կենսականը չտեսնելու սխալանքին մէջ կ՚իյնան, կը հետապնդեն մանր, միջուկէն արդէն իսկ պարպուած հարցեր եւ կը մնան անոնց նեղ հրջագիծին մէջ, երբ կան եւ գոյութիւն ունին ուրիշ կերպ ընդարձակուելու հնարաւորութիւններ, որոնք ուշ կամ կանուխ այդ փոքր հարցերը հասկնալի եզրակացութեան մը պիտի յանգեցնեն։ Այս անհեռատես գործելակերպով, փակուեցան կարգ մը դռներ, որոնք բաց էին մեր դիմաց։ Սա նմանեցաւ օսմանեան դրամատան գրաւումին, որմէ տասը հերոս (°) փրկուեցաւ, որպէսզի խասգիւղի մէջ տասը հազար անմեղներ ջարդուին։

Միացեալ ճակատ, միացեալ հաւատք, միացեալ դաւանանք դէպի ողջմտութիւն եւ քաղաքական հասունութիւն։

Պայմանները կը ներեն որ առաւելագոյնս օգտուինք անոնցմէ, բայց դրական ճանապարհ որդեգրելով։

Վ. Ա.

Ոչ Եւս Է Ընկեր Արամ Տօնիկեան

Հինգշաբթի 26 Հոկտեմբերի առաւօտեան մահկանացուն կնքեց վեթերան ու ղեկավար Ընկեր Արամ Տօնիկեան։

Ընկ. Տօնիկեան ծնած էր Արեւմտեան Հայաստանի Եօզկաթ գաւառին մէջ, աւելի 77 տարիներ առաջ։ Ան հազիւ 8 տարեկան էր երբ իր ծնողքին հետ, մեծ եղեռնէն ճողոպրած կ'ողղուի Սելանիք-Յունաստան, ուր կը ստանայ իր երկրորդական ուսումը տեղւոյն American Collegeին մէջ։ Արժանթին կը հաստատուի տակաւին շատ երիտասարդ տարիքին մէջ, ուր իրեն հետ կը բերէ իր անցկուն կամքը լաւատեսութիւնը, եւ յոյսերը, իբրեւ ամբողջ հարստութիւն։

Անժելին հետ իր ամուսնութենէն սերած են երկու զաւակներ Ռուբէն եւ Էտկարտօ, որոնց կը յաջողի ջամբել հայեցի կրթութիւն ու դաստիարակութիւն, ինչպէս նաեւ Քրիստոնէական հաստատ սկզբունքներ։

Երիտասարդ հասակին ան կը մասնակցի գաղութիս ազգային կեանքին. Յաջորդաբար կ'անդամակցի մեծ վարպետ Լեւոն Վարդապետեանի գլխաւորած Կոմիտաս Երգչախումբին, կը հիմնէ Պուէնոս Այրէսի Հ.Բ.Ը.Մ.ի Երիտասարդաց Լիկան, որուն 50-ամեակը պիտի տօնուի այս տարի. Վարչական կ'ըլլայ նաեւ Հ.Բ.Ը.Մ.ի եւ Փոխ-Ատենապետի պաշտօնը կը վարէ։

Իր հայրենասիրական ու քաղաքական առողջ հակումները զինք կ'առաջնորդեն անդամագրուելու Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան ու Թէքէեան Մշակութային Միութեան շարքերուն մէջ, կը հիմնէ ՌԱԿի Պայքար Ակումբը Պուէնոս Այրէսի մէջ, վարելով անոր ատենապետութիւնը մինչեւ իր մահը։

1969-ին ՌԱԿի Ընդ. Պատգամաւորական Ժողովին, Պէյրութի մէջ կը ներկայացնէ Հարաւ Ամերիկայի Շրջ. Վարչութիւնը։

Հիմնադիրներէն էր նաեւ Պաշտօնաթերթ «Սարտարապատ»ին որուն գործունէութեան կը հետեւէր շատ մօտէն։

ՌԱԿ-ը կը ներկայացնէր Հայ Միջ-Միութենական Խորհուրդին (AIA) մօտ։

Ան նաեւ բարերար էր, բարեսիրութիւնը քաջալերելու եւ բարերարներ գտնելու իմաստով։

Հսկումը կատարուեցաւ Պուէնոս Այրէսի Forest 906 շրջանին մէջ Հինգշաբթի 26 Հոկտեմբերին իսկ թաղումը կատարուեցաւ Վիժէկասի Հայկական Գերեզմանատան մէջ ներկայութեամբ հարազատներու եւ բարեկամներու, ՌԱԿը, Թ.Մ.Մ.ը կը ներկայացնէին Ընկերներ՝ Նահապետ Նահապետեան, Միհրան Սարաֆեան եւ Նորայր Գարատանեան։

ՌԱԿի Հարաւ Ամերիկայի Շրջ. Վարչութեան անունով դամբանական արտասանեց «Սարտարապատ»ի խմբագիր Ընկ. Նորայր Գարատանեան հայերէնով, եւ ապա քասթիլերէնով Ընկ. Միհրան Սարաֆեան։

Ընկեր Արամ Տօնիկեան հիմնարկէքի սիմը կը շաղախէ Թ.Մ.Մ.ի Սուրէն ու Վըրճինիա Ֆէստճեան Կեդրոնին։

Ընկեր Նորայր Գարատանեանի ՌԱԿ-ի Եւ Թ.Մ.Մ.-ի Հարաւ Ամերիկայի Շրջանային Վարչութեան Անունով Արտասանած Դամբանականը

Ընկ. Արամ Տօնիկեան ոչ եւս է. Այսօր, երբ ցուրտ հողին կը յանձնենք մեր վեթերան ընկերոջ անկենդան մարմինը, իւրաքանչիւրս հարց կուտայ ինքզինքին, թէ ի՞նչ է կորուստը եւ ովքե՞ր են կորսնցնողները։

Անկասկած Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան, Թէքէեան Մշակութային Միութեան ու պաշտօնաթերթ «Սարտարապատ»ի, մեծ ընտանիքները կը կորսնցնեն, աւա՜ղ, հիմնադիր ղեկավար մը, ու երկա՜ր ճանապարհի հաւատարիմ ընկեր մը։ Իսկ Բարեգործական Համազգային հզօրագոյն կազմակերպութիւնը կը կորսնցնէ հաւատաւոր ու վաստակաւոր պատասխանատու մը, նաեւ հիմնադիրը անոր Երիտասարդաց Լիկային (Պուէնոս Այրէսի մէջ)

Նաեւ Հայց. Առաքելական Եկեղեցին Կոմիտաս Երգչախումբը եւ Հայ Միջ Միութենական խորհուրդը ուր կը ներկայացնէր ՌԱԿը, ամբողջ գաղութը, կը ազգան աւանդական կարեւոր դէմքի մը մեկնումը։

Բոլոր այս կազմակերպութիւններուն ու հաստատութիւններուն Ընկ. Տօնիկեան ծառայած էր ու կը ծառայէր խոր հաւատքով, պարկեշտութեամբ ու պարտաճանաչութեամբ, եւ յաջողած էր սիրվիլ ու յարգուիլ։

Եթէ մահով մարդ արարածը կը կորսուի, կ'անհետանայ, եւ մոռացութեան կը դատապարտուի, ապա՝ կը հաստատենք թէ՝ Ընկ. Տօնիկեան ո՛չ անհետացաւ, ո՛չ ալ պիտի մոռցուի։ Ան պիտի շարունակէ ապրիլ մեր սրտերուն մէջ, իր ձգած հոյակապ յիշատակներով ու բարի գործերով։ Այժմէն իսկ իր անունը անջնջելի կերպով, եւ ոսկի տառերով գրուած է գաղութիս պատմութեան պատուաբեր մատեանին մէջ։ Վստահ ենք թէ Հ.Բ.Ը.Մ.ի Երիտասարդաց Լիկան իր 50-Ամեակին՝ արժանաւորապէս պիտի մեծարէ հանգուցեալին յիշատակը։

Ընկ. Տօնիկեան նաեւ բարերար մըն էր բառին իսկական իմաստով. Ան կը քաջալերէր բարիքն ու բարեսիրութիւնը յօգուտ հայ դպրոցին ու Բարեգործականին. կը ծրագրէր նաեւ «Սարտարապատ» պաշտօնաթերթիս օգտակար հանդիսանալ, մեծ նուիրատուութիւն մը ձեռք բերել, երբ անողոք մահը եկաւ ու զինք խլեց մեզմէ, կիսատ թողլով իր թանկագին երազը։

Հաւատարիմ ՌԱԿի գաղափարականին անհուն սիրով կը սիրէր Մայր Հայրենիքը, որ եռիցս այցելած էր -անգամ մը պաշտօնական հրաւէրով- ուրկէ կը վերադառնար ամէն անգամ աւելի երիտասարդ, առաւել կորովով ու խանդավառութեամբ։

Ան կը հրճուէր ու կ'ուրախանար Հայրենիքի ուրախութիւններով ու նուաճումներով, եւ կը տխրէր ու կը ցաւէր Հայրենիքի ցաւերով։ Ան շատ մտահոգ էր 1988էն ի վեր պատահած հայրենի դժբախտութիւններով։

Իր տիկնոջ Անժելին հետ ամուսնական բոյնէն սերած երկու զաւակներուն՝ Ռուբէնին եւ Էտկարտոյին կրցած էր փոխանցել իր սէրը եւ հաւատարմութիւնը Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ, Բարեգործականին, Հայրենիքին ու Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին։ Ահա թէ ինչո՞ւ իր պարտականութիւնը խղճմտօրէն կատարած ըլլալու գիտակցութեամբ, ան մեզմէ կը բաժնուի խաղաղ, ապահով, սիրուած ու յարգուած։ Սիրելի Ընկեր հողը վրադ թեթեւ, խունկ ու աղօթք ազնիւ հոգիիդ։

Դաւիթ Յովհաննէս, հայրենի ծանօթ ու սիրուած հայ ժամանակակից բանաստեղծ, որ այժմ կը գտնուի մայրաքաղաքս՝ Պուէնոս Այրէս, մասնաւորապէս ժամանեց մասնակցելու համար Մշակոյթի ամսուան առիթով՝ Արժանթինահայ Մշակ. Միութեան սարքած դասախօսական երեկոյթին, 30 Հոկտեմբեր 1989։

Ստորեւ կու տանք իր բանաստեղծական գործերէն՝ «*Ես Չեմ Մեռնի*»ն, յապաւումով։

Ես Չեմ Մեռնի

Ես չեմ մեռնի անհիշատակ,
ես չեմ բախի դուռն օտարի,
որովհետեւ մի սուրբ կրակ
վառում է ինձ հազար տարի։

Հազար շիրիմ կա իմ հոգում,
հազար մեռել ու նահատակ,
որոնք հազար ձայնով ոգում,
բորբոքում են արյունս տա՛ք։

Ելի՛ր, ասում են ինձ նրանք,
ելի՛ր, քո սուրբ վրեժը առ,
դեռ հոսում են անարձագանք
մեր արյունի գետերը վառ։

Ելի՛ր, քո սուրբ վրեժը առ,
մեզ մի թողնիր անգերեզման...
– Եվ ձայները այդ հոգեառ
հալածում են ինձ ամեն ժամ։

Եվ Աստծուց ուզում եմ ուժ,
ուզում եմ կամք, ոգում եմ սուր,–
ա՜յն Աստծուց, որ այնքան ուշ,
այնքան քիչ է հային լսում...

Բայց ձայները նորից ոգում,
ինձ կանչում են՝ որդի՛, որդի՛,
էլ մի՛ խնդրիր ոչինչ ոգուց,
հարեւանից ու անցորդից։

Հարեւանը մեզ հյուր եկավ
եւ մեր տանը նստած է դեռ,
անցորդ մարդը խոսեց երկար,
բայց մեր ցավին միշտ անտարբեր։

Աղոթք արինք Աստծուն հեզ,
Աստված չեղավ մեզ օգնական...
– Քո՛ մեջ պիտի ուժը գտնես,
եւ այդ է քո միա՛կ ճամփան։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ցաւով կիմանանք մեր ղեկավար եւ հիմնադիր ընկերներէն՝ Արամ Տօնիկեանի մահուան գոյժը։

Այս տխուր առիթով մեր խորազգաց ցաւակցութիւնները կը յայտնենք մեր նուիրեալ ու հաւատարիմ ընկերոջ Տիկնոջ՝ Անժէլին եւ զաւակներուն՝ Ռուբէնի եւ Էտկարտոյի։

Ռ.Ա.Կ.ի Պուէնոս Այրէսի Պայքար Ակումբի Վարչութիւն

Ընկեր Անդրանիկ Փոլատեան Մեր Մէջ

Անցնող շաբաթ Պուէնոս Այրէսի հայ գաղութը խանդավառ ու ոգեղինացած օրեր անցուց Պրն. Անդրանիկ Փոլատեանի շնորհիւ, որը կարճ ժամանակով այցելութեան եկած էր հոս:

Պրն. Ա. Փոլատեան 35 տարիներէ ի վեր ազգային յախուռն կեանքով կ'ապրի: Ան գրող է եւ հրապարակագիր, խմբագիր, հրապարակախօս եւ հասարակական գործիչ: Անսահման է իր եռանդը. այսօր ան Հ.Բ.Ը.Մ. «Յուշարար-Միութիւն» պաշտօնական ամսագիրին պատասխանատու խմբագիրն է եւ միեւնոյն ատեն Մարաշի Հայրենակցական Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան Ատենապետը: Իսկ անցեալին խմբագրած է թերթեր, կազմակերպած եւ վարած է յոբելինական հանդէսներ: Բեղուն եղած է Պրն. Ա. Փոլատեանի գրիչը. բացի հրապարակախօսական յօդուածներէ, ան հեղինակած է Հայ Արաբկիրի պատմութիւնը՝ շուրջ 1.100 էջ ծաւալով:

Պրն. Ա. Փոլատեան Պուէնոս Այրէսին, յատկապէս իր մարաշցի հայրենակիցներուն մատուցեց գեղեցիկ անակնկալ մը. վերջերս վերահրատարակուած «Մարաշ» գիրքը ամբողջացուցած է անոր նիւթը հասցնելով մինչեւ մեր օրերը:

Եւ այսպէս, վեց տասնեակ տարիներու իմաստալից ու բազմաբովանդակ կեանքով ապրած հայ մտաւորական մըն էր գաղութիս հիւրը: Ան իր անդրանիկ ելոյթը ունեցաւ իր Մարաշցի հայրենակիցներուն առջեւ՝ համառօտ կերպով ներկայացնելով Մարաշի Հայրենակցական Միութեան դերը այսօր որպէս բաբախող սիրտ, գործօն մարմին Սփիւռքի մէջ ունեցած մէկ տասնեակէ աւելի մասնաճիւղերով: Արդեօք ի՞նչ ապագայ կը գուշակէին մարաշցիին բարբարոս թուրքն ու յուդայաբար մեզ լքած Ֆրանսան, որ 1920-ին յանցագործի մը պէս փախաւ Մարաշէն՝ իրենց սմբակներուն թաղիք կա[...]ելով որ հայ ազգաբնակչութիւնը հետեւի իրենց եւ թուրքի հայատեաց մոլուցքին զոհ դառնայ... Եւ այս բոլորը Ֆրանսան ըրաւ ի հաշիւ հայ ժողովուրդի՝ երկիրներու տիրանալու համար:

Բայց մարաշցին տոկաց, ապրեցաւ ու պիտի ապրի... Անոր մէկ վկայութիւնը չէ՞ նաեւ այս հաւաքոյթը:

Ծանեկան էր Պրն. Ա. Փոլատեանի հանդիպումը Հ.Բ.Ը.Մ. Երիտասարդաց [...] – Հ.Ե.Ը.-ի անդամներուն հետ: Ցետ միջազգային եւ մեր Հայրենիքին մէջ այսօր տիրող տագնապալի կացութեան համառօտ վերլուծութեան, Պրն. Ա. Փոլատեան պատասխանեց երիտասարդներու հարցերուն՝ յորդորելով հաւատարիմ մնալ իրենց գաղափարներուն, հետաքրքրուիլ Մայր Հայրենիքով, տառապիլ անոր հետ, սակայն հեռու մնալ անօգուտ չափազանցութիւններէ:

Պրն. Ա. Փոլատեանի հրապարակային դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 24-ին Մարի Մանուկեան Վարժարանին սրահին մէջ: Դասախօսութեան նիւթն էր Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը: Ինչպէս յայտնի է, այս օրերուն կիպրահայութիւնը մեծ խանդավառութեամբ ներկայ եղաւ Հաստատութեան նորակառոյց համալիրի բացումին: Կը նշանակէ՝ Մելգոնեանը երիտասարդացաւ, նոր աւիւնով լեցուեցաւ շարունակելու իր առաքելութիւնը: Համալիրին բացումը կատարեց Ազգային Մեծ Բարերար Ալեք Մանուկեան՝ ընկերակցութեամբ իր արժանաւոր դստեր՝ Հ.Բ.Ը.Մ. օրուայ ատենապետ Տիկ. Լուիզ Մանուկեան-Սիմոնի:

Պատշաճ էր ընտրուած պահը եւ Պրն. Ա. Փոլատեան դեռեւս հանրութեան անծանօթ գեղեցիկ մանրամասնութիւններով ներկայացուց Մելգոնեան Հաստատութեան հիմնադրումին պատմութիւնը, ապա եւ՝ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան պատմութիւնը: Քաջատեղեակ լինելով հայ կրթական օճախներու պատմութեան՝ անոնց ընդհանուր նկարագիրը տալէ ետք խօսուն փաստերով ցոյց տուաւ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան տեղն ու դերը մեր կրթօճախներու փաղանգին մէջ: Հաստատութեան շրջանաւարտ երախտաւորը ըլլալով՝ Պրն. Ա. Փոլատեան յականէ անուանէ նշեց Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան շնորհալի շրջանաւարտներուն կատարած ազգօգուտ աշխատանքը Հայրենիքին մէջ թէ Սփիւռքի տարածքին:

Կենդանի գիծերով ներկայացուեցան հայրենասէր հայորդիներ Գրիգոր եւ Կարապետ Մելգոնեան եղբայրները, որոնք դէպքերու պատահականութեամբ ուսում ստանալէ զրկուած ըլլալով՝ դեռ կենդանւոյն իրենց ամբողջ հարստութիւնը տրամադրեցին Հ.Բ.Ը.Մ. եւ Կիպրոս կղզիին մէջ Լուսոյ Տաճար մը հիմնեցին ուսումնածարաւ հայ պարման-պարմանուհիներուն համար: Ի՞նչ իմաստուն հեռատեսութեամբ անոնք իրենց գումարը վստահեցին Հ.Բ.Ը. Միութեան, որը «Աւետարան»-ի բարի սերմնացանին պէս արժէւորեց այդ գումարը մէկի դիմաց՝ յիսուն, մէկի դիմաց՝ հարիւր... Եւ ահա, 75 տարիներէ ի վեր անմար է Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան Լոյսի ջահը. դրամը Լոյս դարձաւ՝ իր բարի ծառայութիւնը մատուցանելով մեր կեանքէն ներս:

Պրն. Ա. Փոլատեան չմոռցաւ նաեւ երախտագիտական խօսք ըսելու այն հայորդիներու հասցէին, որոնք ճիշդ կողմնորոշեցին Մելգոնեան եղբայրները իրենց հարստութիւնը նման նպատակի մը համար յատկացնելու բարի խորհուրդով:

Ան արդար իրաւունքով շեշտեց որ Հ.Բ.Ը. Միութեան կատարած բոլոր բարի գործերուն վրայ գումարուեցաւ նաեւ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան հանդէպ անոր հոգածութիւնը, հաստատութիւն մը, որ լուսաւոր շաւիղ մը ձգած է իր ետին: Եւ այսօր նոյն հոգածու ձեռքերով նորացած, թարմացած, երիտասարդացած, դարուս ընձեռած յարմարաւէտութեան բոլոր պայմաններով օժտուած՝ կեանքի նոր շրջան մը կը թեւակոխէ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը:

Ունկնդիրներով լեցուն սրահը լարուած ուշադրութեամբ հետեւեցաւ հետաքրքրական դասախօսութեան՝ ջերմ ծափահարութիւններով շնորհակալութիւնը յայտնելով:

Խունկ ու աղօթք Մելգոնեան ազգասէր եղբայրներու անմեռ յիշատակին: Բարի նոր երթ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան: Հ.Բ.Ը. Միութեան բարեգործ ձեռքը թող ամէն տեղ հասնի:

ԴՈԿՏՈՐ
ՍԱՄՈՒԷԼ ԱՆԹՈՍԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ստորեւ կը հրատարակենք Հոգշ. Տ. Յարութիւն Ծ. Վարդապետ Մուշեանի շնորհակալութեան գիրը ուղղուած խմբագրութեանս մաղթելով իրեն բարօրութիւն ու քաջառողջութիւն:

Յարգելի Տիարք,

Աւելի քան չորս ամիսներ բժշկական դարմանման ենթարկուելէ, –որու երկու ամիսները բծախնդիր հսկողութեանը տակ Գլինիքաս հիւանդանոցի խղճամիտ ու հոգատար բժշկապետերու–, ու կրկին հարազատներուս գիրկը դառնալէ յետոյ, սրտի պարտականութիւն կը զգամ իմ երախտագիտութիւնս յայտնել ազգապարծան Մամուլին, որ գիտցաւ արձագանք հանդիսանալ առողջական վիճակիս:

Առիթը պատշաճ նկատելով, Ձեր թոյլտուութեամբ կ'ուզեմ շնորհակալութիւններս յայտնել նաեւ բոլոր անոնց՝ որոնք շատ մօտիկէն հետաքրքրուեցան առողջական վիճակովս ու աղօթարար եղան առ բարեգութն Աստուած, որպէսզի Իր հրաշագործ Աջը անպակաս ընէ վրայէս:

Թող Տէրը վարձահատոյց ըլլայ բոլորիդ եւ զերծ կացուցանէ պատահական բոլոր երեւելի եւ աներեւոյթ փորձանքներէ:

Աղօթարար

Յարութիւն Ծ. Վրդ. Մուշեան

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Ընկեր Արամ Ցօնիկեանի տխուր մահուան առթիւ «ՍԱՐՏԱՐԱՊԱՏ»ին եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները:

Տէր եւ Տիկ. Վանիկ Հիւսեան	Ա. 3.000.-
Տէր եւ Տիկ. Նշան Տէօնտիկեան	Ա. 5.000.-
Տէր եւ Տիկ. Գէորգ Գէշիշեան	Ա. 5.000.-
Տէր եւ Տիկ. Միհրան Սարաֆեան	Ա. 30.000.-
Տէր եւ Տիկ. Տանիէլ Եուսէֆեան	Ա. 30.000.-